

ספרות עברית וכללית

לעולים חדשים

לבתי ספר דתיים
יחידת לימוד בסיסית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שני פרקים.
פרק ראשון – סיפורת (סיפור חסידי,
סיפור קצר) ודרמה – 33×2 – 66 נקודות
פרק שני – שירה (פיוט ושירת ימי הביניים,
השירה העברית במאה ה-20) – 17×2 – 34 נקודות
סה"כ – 100 נקודות
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: (1) רשימה מודפסת של היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) מילון עברי-לועזי / לועזי-עברי, לפי בחירת התלמיד.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) חובה לצרף למחברת הבחינה את הרשימה המודפסת של
היצירות שנלמדו בכיתה.
(2) אין להדגים בתשובות שונות על פי אותה יצירה.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב בטייטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
רשום "טייטה" בראש כל עמוד טייטה. רישום טייטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ה !

ה ש א ל ו ת

פרק ראשון – סיפורת (סיפור חסידי, סיפור קצר) ודרמה

(66 נקודות)

ענה על שתיים מהשאלות 1-4 (לכל שאלה – 33 נקודות).

סיפור חסידי

1. "אוצר תחת הגשר"

לפניך גרסת פשיסחא של הסיפור החסידי "אוצר תחת הגשר". קרא אותה, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריה.

גרסת ר' שמחה בונים מפשיסחא:

ישראל ברגר, שמחת ישראל, פיעטרקוב 1910, עמ' מ"ז.

היה מרגלא בפומיה [דבר זה היה רגיל בפיו של] הרב הקדוש ר' חנוך העניך מאלכסנדר ז"ל, לומר בשם רבו, הרב הקדוש הרבי ר' שמחה בונים ז"ל, שאמר אשר כל אברך בנוסעו פעם הראשון אל הצדיק, ולהסתופף בצל החסידים, צריך לידע המעשה מרבי אייזיק ר' יעקעליס [ר' יצחק בן יעקב] מקרקוב, שבנה את בית הכנסת בקרקוב הנקרא בית הכנסת של ר' אייזיק ר' יעקעליס, וזהו: כי הר' אייזיק ר' יעקעליס חלם כמה פעמים שייסע לפראג, ושם סמוך לחצר המלך תחת הגשר יחפור בארץ וימצא אוצר גדול ויתעשר. הוא נסע לפראג ובבואו שמה הלך אל הגשר אשר אצל חצר המלך, אבל שם עמדו אנשי חיל ההולכים על המשמר לילה כיום, והיה ירא לחפור בארץ ולחפש במטמונים. אבל מרוב צערו כי עמל כל כך בדרך רחוקה ועתה ישוב לביתו בחוסר כול, היה הולך כל היום סמוך לגשר אנה ואנה, תפוס במחשבותיו, וכשחשכה הלך אל האכסניה לנוח. וביום השני וכן ביום השלישי שוב בא בבוקר בבוקר אל המקום הזה, וטייל שם כל היום, ולפנות ערב הלך לאכסניה. השר העומד שם בראש אנשי חיל שומרי ראש המלך, בראותו יום-יום כי איש יהודי הולך שחוח ותוארו כעני המעוטף בצער ויגון, סובב סובב אצל הגשר כל הימים, קראו אליו ושאלו בדברים רכים: "מה אתה מחפש ועל מי אתה ממתין זה כמה ימים במקום הזה?" סיפר לו כל העניין כי כמה לילות רצופים חלם כי כאן טמון אוצר גדול, ולמטרה זאת בא לפראג ברוב עמל וטורח. אז פתח השר את פיו שחוק ואמר לו: "האם היה כדאי שתיסע דרך רחוקה כל כך על ידי חלום, מי זה אשר יאמין לחלומות?! הלוא גם אני בחלומי אמרו לי שאסע לעיר קרקוב ושם נמצא אחד הנקרא בשמו אייזיק ר' יעקעליס, ואם אחפור שם בבית היהודי אייזיק ר' יעקעליס תחת התנור והכיריים אז אמצא אוצר גדול. אבל הכי אתן אמון לחלומות אשר שווא ידברו, ולנסוע בשביל זה לקרקוב? ואתה עשית שטות כזו לבוא לכאן". ויהי כשמוע רבי אייזיק ר' יעקעליס דברי השר הבין כי עיקר ביאתו לכאן היה למען ישמע דברים אלו ושידע כי האוצר נמצא לא

כאן רק בביתו, וכי עליו לחפור ולבקש במטמונים בביתו ושם ימצא האוצר. חזר ונסע לביתו וחיפש ומצא בביתו תחת התנור והכיריים את האוצר ונתעשר, ובנה בהונו את בית הכנסת הנודע בשם בית הכנסת של ר' אייזיק ר' יעקעלים.

כן הדבר כל אברך צריך לידע כי על ידי בואו אל הצדיק והרבי, נתוודע לו שהאוצר אין לו לחפש אצל הרבי אלא רק בביתו. ויהי בנוסעו לביתו שם יחפש ויחפור עד מקום שידו מגעת, ויגעת ומצאת תאמין כי קרוב אליך הדבר בפך ובלבבך לעשותו, אצלו ממש והבן.

- א. תאר את התנהגותו של היהודי בסיפור ואת פגישתו עם השר. (17 נקודות)
- ב. הסבר את המסר של סיפור חסידי זה. (16 נקודות)

סיפור קצר

2. "המפתח" / יצחק בשביס-זינגר

קרא את הקטע שלפניך, הלקוח מהסיפור "המפתח", וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.
 "בת כמה אני?" – שאלה בסי את עצמה. "מה השגתי בכל השנים הללו? מדוע לא נסעתי לאיזה מקום, לא נהניתי מכספי, לא עזרתי למישהו?" משהו צחק בתוכה. "דיבוק נכנס בי, כלל לא הייתי אני. כיצד עוד אפשר להסביר זאת?" בסי הייתה המומה. הרגישה כאילו ניעורה מחלום ארוך.

- א. הסבר מה בסי לומדת על עצמה, על פי קטע זה. (15 נקודות)
- ב. בעקבות הדברים שבסי לומדת על עצמה בקטע זה ההתנהגות שלה משתנה.
 הבא מהסיפור שלוש דוגמאות לשינויים שחלו בהתנהגות של בסי, והסבר אותם. (18 נקודות)

3. "המפתח" / יצחק בשביס-זינגר וסיפור קצר נוסף

- א. תאר את המשבר שהדמות המרכזית מתמודדת אִתּוּ בסיפור "המפתח" ובסיפור קצר נוסף שלמדת. (16 נקודות)
- ב. בכל אחד מהסיפורים שעליהם כתבת בסעיף א, הצג את הגורם (או הגורמים) למשבר, והסבר לאיזה שינוי גרם המשבר. (17 נקודות)

דרמה ("בעלת הארמון", "ילדי הצל", "אנטיגונה")

- 4. בחר מהמחזה שלמדת שתי דמויות המנוגדות זו לזו. תאר את הניגוד בין שתי הדמויות האלה, והסבר מה הניגוד ביניהן תורם להבנת הרעיון המרכזי במחזה.

פרק שני – שירה (פיוט ושירת ימי הביניים, השירה העברית במאה ה-20) (34 נקודות)
ענה על שתיים מהשאלות 5-10 (לכל שאלה – 17 נקודות).

פיוט ושירת ימי הביניים

5. קרא את הפיוט שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

דָּרוֹר יִקְרָא / דונש בן לברט

דָּרוֹר יִקְרָא לְבֵן וּלְבַת
וַיִּנְצְרְכֶם כְּמוֹ בֵּבַת.
נָעִים שְׁמַכֶּם וְלֹא יִשְׁבַּת,
שָׁבוּ נִחוּ בְיוֹם שְׁבַת!

דָּרַשׁ נָוִי וְאוֹלָמִי
וְאוֹת יֵשַׁע עָשָׂה עָמִי,
נָטַע שׁוֹרֵק בְּתוֹךְ כְּרָמִי –
שָׁעָה שְׁנֻעַת בְּנֵי עָמִי.

דָּרוֹךְ פּוֹרָה בְּתוֹךְ בְּצָרָה
וְגַם בְּכָל אֲשֶׁר גָּבְרָה.
נָתַן צָרִי בְּאֶף עֲבָרָה,
שָׁמַע קוֹלִי בְיוֹם אֶקְרָא.

אֱלֹהִים, תֵּן בְּמַדְבַּר הָרָר
הַדָּס שְׁטָה בְּרוֹשׁ תִּדְהָר
וּלְמִזְהִיר וּלְנִזְהָר
שְׁלוֹמִים תֵּן כְּמִי נָהָר.

הִדָּף קָמִי, אֵל קָנָא,
בְּמוֹג לִבִּי וּבְמַנְגָּה,
וּנְרָחִיב פֶּה, נִמְלֵא נָא
לְשׁוֹנִי לֶךְ רָצָה.

דַּעַה חֲכָמָה לְנִפְשֶׁךְ
וְהִיא כֶּתֶר לְרֹאשְׁךְ
נָצַר מְצוֹת קְדוּשָׁךְ
שָׁמַר שְׁבַת קִדְשֶׁךְ!

פרש את שתי הבקשות של הפייטן מאלוקים, והסבר את הקשר של בקשות אלה לשבת.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

יִפֶּה נוֹף / רבי יהודה הלוי

יִפֶּה נוֹף, מְשׁוֹשׁ תִּבְל, קָרִיָּה לְמֶלֶךְ רֵב, / לֵךְ נִכְסְפָה נִפְשִׁי מִפְּאֵתִי מַעְרָב!
הֵמוֹן רַחֲמֵי נִכְמָר כִּי אֶזְכְּרָה קֶדֶם, / כְּבוֹדְךָ אֲשֶׁר גָּלָה וְנוֹף אֲשֶׁר חָרַב.
וּמִי יִתְּנִי עַל כּוֹנֵי נְשָׁרִים, עַד / אֲרוּהָ בְּדַמְעָתִי עֶפְרָךְ וַיִּתְּעָרְב!
דִּרְשָׁתִּיךָ, וְאִם מִלִּכְךָ אֵין בְּךָ וְאִם בְּמָקוֹם / צָרִי גִלְעָדָךְ – נָחַשׁ שָׂרָךְ וְגַם עֶקְרָב.
הֲלֹא אֶת אֲבִיךָ אֲחֻזָּן וְאֶשְׁקֶם / וְטַעַם רִגְבִּיךָ לִפִּי מִדְּבַשׁ יַעֲרָב!

תאר את הניגוד בין ירושלים בהווה לבין ירושלים בעבר, והסבר את התרומה של ניגוד זה להבנת יחסו של הדובר בשיר לירושלים.

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי / רבי שלמה אבן גבירול

שְׁחַרְתִּיךָ בְּכָל שְׁחָרִי וְנִשְׁפִּי / וּפְרַשְׁתִּי לְךָ כִּפִּי וְאִפִּי.
לֵךְ אֶהְמָה בְּלֵב צָמָא, וְאֶדְמָה / לְדִל שׁוֹאֵל עָלִי פְתָחִי וְסִפִּי.
מְרוֹמוֹת לֹא יִכִּילוּךָ לְשִׁבְתֶּךָ – / וְאוֹלָם יֵשׁ מְקוֹמְךָ תוֹךְ סַעֲפִי!
הֲלֹא אֶצְפֵּן בְּלִבִּי שֵׁם כְּבוֹדְךָ / וְגִבֹּר חֲשָׁקְךָ עַד יַעֲכֹר־פִּי:
אֲנִי עַל כֵּן אֶהוֹדָה שֵׁם אֲדֹנָי / בְּעוֹד נִשְׁמַת אֱלֹהִים חַי בְּאִפִּי.

פרש את הבית הראשון בשיר, והסבר את הקשר שלו לבתים שאחריו.

השירה העברית במאה ה-20

8. אדם מול בוראו

קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

אִי / זלדה

אֲנִי דוֹרְכַת עַל הָאָדָמָה
כְּמוֹ עַל גּוֹף חַי
כְּאוֹתָם פְּלִיטֵי אֲנִיָּה
שֶׁעָמְדוּ עַל גִּבּוֹ שֶׁל לִוְיָתָן
כִּי טָעוּ בְּמִרְאָה הָעֵינִים.

אֲנִי דוֹרְכַת עַל הָעֶפֶר
שֶׁתַּחֲתִיו מְדַבְּרִים הַמִּים
מְדַבְּרִים שְׂרָשִׁים
מְדַבְּרוֹת מִתְּכוֹת
קוֹל הַמוֹנֵם מִחֲרִישׁ אֶת אֲזִנִּי
מִסְחָרֵר אֶת לִבִּי
גַם הָאִוִּיר מִתְנוּעֵעַ וְשָׁר
וּבְגִבֵּהִים מִתְפּוֹצְצִים עוֹלָמוֹת.

רַק הַמַּחֲשָׁבָה עַל אֱלֹהִים
הִיא אִי בְּמַעֲרֵבֶלֶת.

פרש את שתי השורות האחרונות של השיר, והסבר את הקשר שלהן לשיר כולו.

9. במשפחה

קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

פְּרוּכָת / אמנון שמוש

אָמִי אָהָבָה אֶת יָפִי	אָבִי הוֹתִיר לִי
הַמְּלִים	אֶחָדָיו –
שֶׁחֲבָרוּ לָהֶן יַחֲדוֹ	לֹא בָּסָף
אָבִי אָהָב אֶת	לֹא זָהָב
הָאוֹתִיּוֹת	בַּקֵּ
שֶׁיֵּצְאוּ מִתַּחַת יָדָיו	רֹאשׁוֹ שֶׁל חוּט
	וְנִחִילִי
מְלִים שֶׁל אָמִי	אוֹתִיּוֹת
חוּט שֶׁל חֵן חוּט	
שֶׁל חֶסֶד	יֵהָא לוֹ שִׁירִי
מְשׁוּךְ הִיָּה עֲלֵיהֶן	זֶה
בּוֹרָךְ לְמִנְגִּינָה	פְּרוּכָת מַעֵט
מְכַנְסֵת	תְּלוּיָה
	לְתַלְפִּיּוֹת
אוֹתִיּוֹת שֶׁל אָבִי	
סְמָלִים שֶׁאֵהָב	
חוּטִים שֶׁל בָּסָף	
עִם חוּטִים שֶׁל	
זָהָב	
עַל גְּבִי	
פְּרוּכּוֹת	
שֶׁל בֵּית־כְּנָסֶת	

בחר בשתי מטפורות מהשיר "פרוכת", פֶּרַש אותן, והסבר את תרומתן להבנת הרעיון המרכזי בשיר.

10. שירים בצל השואה

קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

שם, אמרתי / טוביה ריבנר

יצאתי מביתי הארעי להראות לבני את מקום מוצאי.
שם, אמרתי, שכבתי על הארץ
אבן למראשותי נמוך מן העשב
כעפר הארץ
הכל שם נשמר.

עברנו בְּהָרִים וּבְנִעְרוֹת וּבְעָרִים שֶׁהָיוּ
מְעָרוֹת וְהַמִּים נָקוּ בְּדֶרֶךְ וְהַכְּבִישִׁים הָיוּ רָעִים.
הַמְּכוֹנִית דִּלְגָה עַל הַבּוֹרוֹת

מָה הָאֵוִיר הַמְּתוֹק הַזֶּה? שׁוֹאֲלִים בְּנִי.
מָה הַטִּיחַ הַנוֹפֵל מִהַקִּירוֹת.

אֵין דָּבָר, הַגִּידָה הַיְשִׁישָׁה בַּחֲלוֹן.
כָּאֵן גַּם הָעֵתִיד עָבַר. וְסִגְרָה אֶת עֵינֶיהָ הַיְבָשׁוֹת
בְּעוֹף הָעוֹלָה וְקוֹפֵל אֶת כְּנָפָיו וְצוֹלָל.

כָּאֵן נוֹלְדָתִי, אֲמַרְתִּי לְבְנִי.
הוֹרִי וְזִקְנִי נוֹלְדוּ כָּאֵן קָרוֹב.
נוֹלְדִים. כָּאֵן הָיָה בֵּית
אֲמַרְתִּי לְבְנִי וְהָרוּחַ עָבְרָה
בֵּינִי לְבֵין הַמַּלְאִכִּים.

יצאתי להראות לבני את מקום מוצאי, ומתי
נאכל, שואלים בני, ואיפה
נלון?

בתחילת השיר הדובר קורא למקום שבו הוא נולד "שם", ובהמשך השיר הוא קורא לאותו
מקום "כאן".

הסבר מה שינוי זה מלמד על היחס של הדובר למקום שבו הוא נולד.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או למסס אלא ברשות משרד החינוך